КУРГАНБАЕВА М.Т.
lib.knu@mail.ru

БИЛИМ БЕРҮҮНҮН САПАТЫН ЖОГОРУЛАТУУДАГЫ АТА-ЭНЕЛЕРДИН РОЛУ

20-жылдары коомдук тарбиянын концепциясында негизги тарбиячы болуп мектеп эсептелген. Тарбиялык бирдик болгон ъй-бълё, ъй-бълё менен мектептин баланы тарбиялоодогу карым-катнашы жөнүндөгү теориялык жана методикалык маалыматтар маалым. Бул проблемага белгилүү педагогдор жана психологдордун эмгектери арналган.

А.С. Макаренко, Н.К. Крупская, В.А. Сухомлинский ёз эмгектеринде үй-бүлө тарбиясы жана үй-бүлө менен мектептин байланышы жөнүндөгү негизги жоболорун ачып көрсөтүшкөн.

Алардын кээ бирүүлөрү төмөнкүлөр: ата-энелер өздөрүнүн тарбиялык ролун түшүнүп жана балдарды тарбиялоодогу жоопкерчилигин сезъъсъ керек, балдар менен туура мамиле тъзъъ, балдарды тарбиялоодо мектеп менен кызматташуу.

Батыш ёлкёлёръндё негизги тарбиялык функция ъй-бълёгё таандык. Ата-энелерди тарбиячы болууга атайын кызматчылар, кёпчълък учурда психологдор окутушат.

Кыргызстанда ата-энелерди окутуп, педагогикалык маданиятын жогорулатуусу мугалимдердин, класс жетекчилердин милдети болуп эсептелет. Бул ъчън мектеп врачтары, психологдор жана башка адисттер менен жолугушуулар уюштурулат.

Ата-энелер менен иштёёнън търдъъ формалары жана каражаттары бар: ата-энелерди търдъъ кружок, секцияларды жъргъзъъгё тартуу, ата-энелерди мектеп советинин составына жана ата-энелер комитеттерине кошуу, окуучулардын ъйлёрънё баруу, ата-энелер ъчън ачык сабактар, бирдиктеги педагогикалык советтер.

Ата-энелер менен търдъъ формадагы жъргъзългён иштерге карабастан, биз ёзъбъздън иш тажрыйбабызда тёмёндёгъдёй проблемаларга дуушар болдук:

- Окуучулардын ишмердъългънё ата-энелерди тартуу.
- Ата – энелер чогулушуна алардын катышуусунун пассивдъългъ.
- Ата – энелердин кёпчълългъ атайын билимге ээ эместиги.
-Кёпчълък ата-энелер экономикалык кыйынчылыктарга байланыштуу жумуштун кёп убактысын акча табуу ъчън чет жактарга барып ёткёзъъдё жана кёпчълък учурда балдар кароосуз калышууда. Мындан башка да маселелер кёп. Бул тизмени андан ары да улантууга болот.

Ушундай кыйынчылыктардын болушунун себеби эмнеде? Бул суроону бир гана ата-энелер чогулушун ёткёръъ мисалында карап кёрёлъ.

Ата-энелер чогулушуна доклад даярдалып, талкуу болот. Окуучулардын жетишкендиктери жана тартипсиздиктери жёнъндё маселе козголот. Чогулушта сёзсъз финансылык маселелер каралат. Бул търдёгъ ата-энелер чогулушуна катышкан ата-эне мектепке келъъ турсун, мугалимдер менен байланышта болуудан четтешет. «Сынчыл ойлоо» эл аралык программасы педагогикалык ишмердъълъктън бир облусу болгон ата-энелер менен кызматташуу ъстънён ойлонууга муктаж кылды. Сабактарда сынчыл ойлоонун стратегия жана идеяларын колдонуу натыйжасында окуучулар ёзгёрё баштады. Ачыктык, ёз пикирин ачык, эркин айтуусуна кёъъл буруп, таанышып, мугалимдердин жана класс жетекчилерден бул ёзгёръълёрдън себебин сурамжылай башташты.

Республикабыздын дээрлик бардык мектептеринде «Сынчыл ойлоо» программасынын элементтери колдонулуп жатат. Ата-энелер мугалимдерге, класс жетекчилерге пикирлерин, суроолорун бере башташты.

Эмне ъчън балдар математикада сърёт тартышат, табият таануу сабагында ырлар жазышат. Ъстъртён окушуп жатышпайбы? Эмне ъчън эреже, формулаларды жатташпайт?

- Портфолио деген эмне? Окуучунун эь мыкты иштери ъчън папка.

- Бала дайым ёз пикирин ачык айтат, ушинтип бара берсе, улуулардын пикирин, салттарыбызды менталитетти четке какпайбы? Бул мага жакпай жатат.

- Менин балам кошумча адабияттарды кёп окуп, фактыларды издеп, мага суроолорду кёп бере баштады, бирок бул мага жагып жатат.

Ушул пикирлер мугалимдерди кубантты. Себеби муз жарылды. Жаьыны кёздёй ата-энелердин кадамдары шилтене баштады.

«Сынчыл ойлоо» чеберканасынын кеьешмелеринде «Сынчыл ойлоо» программасында ата – энелер менен кантип иштёё керек? Мектеп жана ата-энелердин проблемаларын эсепке алып, бул ишти кандай уюштуруу керек? Мектеп жана класс жетекчинин ишине ата-энелер чын дилден катышуусуна кантип жетишъъ керек деген сыяктуу маселелер ъстъндё талкуулар жърдъ.

Ушул эле суроолор 2002-жылдын апрелинде «ЖОЖдо жана мектепте сынчыл ойлоону ёстъръъ» деп аталган илимий-практикалык конференцияда каралды. Конференция катышуучулары тёмёнкъдёй сунуштарды айтышты: Ата-энелер менен иштёёнън бардык форма жана мазмунун ёзгёртъъ керек.

Ата-энелер ъчън тематикалык окутуучу семинар жана конференция.

Ата-энелер жана окуучулардын катышуусундагы иш чараларды ёткёръъ. Мисалы, дебаттар, тегерек столдор. Шайырлар, тапкычтар клубу, мелдештер, майрамдар, окуучулардын чыгармачылык иштеринин кёргёзмёсъ.

Конференция материалдары менен таанышып чыккандан кийин студенттердин педагогикалык жана мамлекеттик практика мезгилинде Ош шаарындагы №8 жана №42 орто мектептин мугалимдеринин иш тажрыйбаларын ъйрёнъп чыктык. №42 орто мектептин башталгыч класстын мугалими Темирова Анар эже 1996-жылдан бери «Кыргызстан – Сорос» фондуна мъчё болуп кирген. Ошол жылдан бери «Сынчыл ойлоо» программасынын стратегиялары негизинде сабак ётъп жържён. Бул стратегияларды ата-энелер менен иштёдё колдонууну жолго коюу максатын тандап алдык. Ош шаарындагы №8 гимназия мектебинин завучу И. Абулкасымова жана Сабитова Гульчехра менен байланышып иш баштадык. Бирдиктеги аьгемелешъълёрдън тёмёнкъдёй пикирлер пайда болду. Ачык эшиктер кънъ

Мектептеги ачык эшиктер кънъ иш чаралар комплексин ёз ичине камтыйт. Аны ёткёръъгё методисттер жана психологдор да катышат.

Ата-энелер: а) ъй-бълёдён сырткары балдарына байкоо жъргъзъъгё; б) ёздёрънън балдарынын билимин жана жъръш-турушун башка балдар менен салыштырып алуу; в) тарбиялык таасир этъънън ыктарын педагогдордон ъйрёнъъ мъмкънчълъгънё ээ болот.

Ата-энелер ъчън интерактивдъъ формадагы сабактар жана тарбиялык сааттар, класстан тышкары иш чаралар ётълъп кёрсётълёт.

Ачык эшиктер кънъндё мектеп коридорлоруна кёргёзмёлёр уюштуруу максатка ылайык: «Жаш таланттар», «Жаш сърётчълёр», «Ългълъъ дептерлер» ж.б.

Мектепте «Гармония» деп аталган энелер клубун тъзъъ. Клубдун негизги максаты ата–энелердин педагогикалык маданиятын жогорулатуу. Энелер бир кружка кофе же чай ъстъндё търдъъ проблемеларды чечишет.

Ата-энелер менен иштёёнън эь кеьири таралган формаларынын бири - ата-энелер чогулушу болуп эсептелет. Сынчыл ойлоо программасынын негизинде ата-энелер чогулушун уюштуруу жана ёткёръънъ сунуштайбыз.

Ата-энелер чогулушу

Чогулуштун темасы: Баланын ъй тапшырмасы менен кантип иштёё керек?

Ётъъ мёёнётъ: апрель, 2006-жыл.

Аудитория. 3 «А» класстын ата-энелери жана мугалимдер.

Катышуучулардын саны: 23.

Ата-энелер чогулушунун жъръшъ.

I. Чакыруу.

1. Класс жетекчинин кириш сёзъ.

2. Катышуучуларга «балаьыздын ъй тапшырманы аткаруусу менен байланыштуу болгон идеяларыьыз барбы»? Схеманы толтуруу (ъй тапшырманын оь жана терс жактары). Катышуучулар жеке иштешип, тъгёйъ менен пикирлешип, доскада таблица търъндё идеялар жазылат. Алардан тёмёнкъдёй пикирлер чыкты:

+	-
1) Окуучу ёз алдынча иштейт.	1) Чарчоо
2) Материалды кайталап жана бышыктайт	2) Ата – энелердин жардам беръъгё мъмкънчълъгъ жок.
3) Практикада алган билимдерин колдонот.	3) Ъй ишине берилген тапшырма так эмес.
4) Бекерчиликке аз убакыт калат.	4) Кошумча тапшырма кёп.

Класс жетекчи окуучулардын ъй тапшырмаларын аткаруусунда ата-энелердин жардам уюштуруудагы жёндёмдъълъгъ.

Алып баруучу аудиторияга тёмёнкъдёй суроо менен кайрылды. Бул проблеманы кантип чечъъгё болот? Бул жумуш индивидуалдуу, андан кийин тъгёйлёр менен талкууланды. Мугалим сунушталган пикирлерди доскага жазды.

Ата-энелерден тёмёнкъдёй пикирлер айтылды.

- ата-энелерге такай консультациялар уюштуруу.

-ъй тапшырмаларга арналган темалар боюнча аьгемелешъълёр ж.б.

Андан кийин мугалим ата-энелерден баланын ъй тапшырмасын текшергенде кандай суроолор берилет, ойлорун жаздырды. Тёмёнкъдёй идеялар тизмеси тъзълдъ: Кандай тапшырма берилди? Тапшырманы кантип аткаруу керек? Кандай аткардыь? Тексттин аягындагы суроолорго жооп бер. Айтып бер.

II. Тъшънъъ.

1. Катышуучуларды суроолордун търъёръ менен тааныштыруу (фактологиялык жана концептуалдык).

2. Катышуучулар менен «Карышкыр жана жети улак» жомогуна тъpдъъ суроолор коюуга болот деген темада практикалык иш жъргъзълдъ.

Ата-энелерден тёмёнкъдёй суроолор сунушталды:

- Жомокто канча каарман катышат?

- Апасынын айткандарын аткарбаган балдар эмне болушат?

- Жомокто эмнелер сага жакты жана жакпады?

- «Карынын сёзън капка сал» макалы талкууланды.

5) Алып баруучу ата-энелер ъй тапшырманы аткаруу мезгилинде балдарына берилген суроолорун кайра карап чыгууну сунуштады.

Суроолор талкууланып катышуучулар тизмени тёмёнкъдёй суроолор менен толуктоону сунушташты:

- Тапшырмадагы негизги тъшънък, цитата жана идеялар кайсылар?

- Эмне деген жыйынтыкка келдиь, эмне ъчън?

- Башка жол менен аткаруу мъмкънбъ? ж.б.

6. Ата-энелерге «баланын тапшырмасы менен кантип иштёё керек» деген эрежени чакан тайпада иштеп чыгууну сунуштары.

7. Тайпалардын аткарган жумуштарын презентациялоо болду.

8. Ата-энелер чогулушун баалоо.

Жогоруда кёрсётългён ата-энелер чогулуштары ата-энелерди суроо беръъгё ъйрётёт, бул балдардын анализ жъргъзъъсън, пикирлёёсън, тъpдъъ кырдаалды баалоосун ёнъктърёт, ата-энелер баланы окутуу жана тарбиялоодогу ёз ордун тъшънъп жана баалай алат, ата-энелер чогулушуна кызыгуу жогорулайт.

Окуучулардын билим сапатынын жогорулашында ата-эненин ролу чоь экендигин аткарылган иштер айгинелеп турат. Ъй-бълёдё гана ата-эне баланы башка инсандардын пикирин сыйлоо жана баалоого, кызматташууга, кунт коюп угууга ъйрётёт; балдарда байкоочулукту ёнъктърё алышат.

Ата-эненин педагогикалык маданиятын жогорулатуу ъчън атайын билим, профессионалдык ыктар, анык психолого-социалдык машыгуулар керек.

Ошол себептен биз тёмёнкъдёй сунуштарды кёрсётъънъ туура деп таптык:
1. Ата-энелердин педагогикалык маданиятын ёстъръъ максатында атайын программаларды иштеп чыгуу.
2. Ата-энелер ъчън интерактив усул ыкмалары менен иштелген кёнъгъълёр жыйнагын иштеп чыгуу.

3. WEB сайттар ачуу (тъздён-тъз интернет аркылуу ата-энелер менен мугалимдердин байланышуусу).
3. Класстык жана мектептик деңгээлде Энелер клубун уюштуруу.
4. Ар бир чейректе бирден кем эмес, ачык эшиктер кънън уюштуруп, ёткёръъ.
5. Текшеръъ иштерди алууга жана жыйынтык чыгарууга ата-энелерди тартуу.

АДАБИЯТТАР

1. ЖОЖдо жана мектепте «Сынчыл ойлоону» ёстъръъ. 2002-жыл. 21-апрелдеги аймактык илимий – практикалык конференциянын материалдары.
2. Начальное образование. - 2007. - 2-саны.
3. Мектеп. - 2007. - 3-саны.